

INTERNATIONAL
COMMISSION
OF JURISTS

ข้อสังเกตด้านกฎหมาย 1

“ ค่ายฝึ กอบรมอาชีพ ”

กับมาตรฐานและข้อพึงปฏิบัติระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง

ตุลาคม 2550

ข้อสังเกตด้านกฎหมาย 1

“ค่ายฝึกอบรบอาชีพ”

กับมาตรฐานและข้อพึงปฏิบัติระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง

ตุลาคม 2550

® ข้อสังเกตด้านกฎหมาย, “ค่ายฝึกอบรมอาชีพ” กับมาตรฐานและข้อพึงปฏิบัติระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง, ตุลาคม 2550

© Copyright International Commission of Jurists, 2009

ICJ อนุญาตให้มีการผลิตซ้ำส่วนหนึ่งส่วนใดของสิ่งพิมพ์ขององค์กร โดยจะต้องมีการอ้างอิงที่ถูกต้อง และมีการส่งสิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาส่วนหนึ่งส่วนใดนี้ไปที่สำนักงานใหญ่ ดังที่อยู่ข้างล่างนี้:

International Commission of Jurists

P.O. Box 91
33 Rue des Bains
CH – 1211 Geneva 8
Switzerland
Email: info@icj.org
www.icj.org

คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล

สำนักงานภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก
10/1 ซอยอารีย์ 2 ถนนพหลโยธิน
แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ 978 - 616 - 90521 - 3 - 5

กรุงเทพฯ 2553

ประเทศไทย: ข้อสังเกตด้านกฎหมาย

“ค่ายฝึกอบบรมอาชีพ” กับมาตรฐานและข้อพึงปฏิบัติระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง

คำนำ

ข้อสังเกตด้านกฎหมายฉบับนี้ จัดทำโดยคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล (International Commission of Jurists, ICJ) โดยได้ประเมินความถูกต้องเหมาะสมของโครงการ “ค่ายฝึกอบบรมอาชีพ” สำหรับคนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย (ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส) หลักนิติธรรม กฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน และข้อพึงปฏิบัติที่เป็นที่ยึดถือกันทั่วโลก

ไอซีเจ กังวลว่าการใช้ “ค่ายฝึกอบบรมอาชีพ” จะก่อให้เกิดการคุมขังที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และโดยปราศจากอำนาจมากยิ่งขึ้น จากประสบการณ์ของไอซีเจ ในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในที่ต่างๆ ทั่วโลก ชี้ให้เห็นว่า การคุมขังบุคคลโดยปราศจากอำนาจได้สร้างความแปลกแยกขึ้นในชุมชนท้องถิ่น และเป็นการเพิ่มความรู้สึกที่ว่า “ไม่ได้รับความยุติธรรม” ซึ่งในระยะยาวแล้ว ย่อมจะมีผลทำให้ความพยายามของรัฐบาลในการลดความรุนแรง และการสร้างความเชื่อมั่นของชุมชนท้องถิ่นต่อรัฐบาล เป็นสิ่งที่กระทำได้ยากยิ่งขึ้น การใช้วิธีการที่นอกเหนือกระบวนการยุติธรรม แทนการใช้และการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับมาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่ จะส่งผลให้รัฐอ่อนแอลง และในที่สุดแล้วจะเป็นการบั่นทอนความสามารถของทางการไทยในการบังคับใช้ระเบียบและกฎหมาย

ไอซีเจ ขอประณามอย่างเต็มที่ต่อการไร้ความรุนแรงของผู้ก่อความไม่สงบในภาคใต้ ซึ่งถือว่าเป็นอาชญากรรมร้ายแรง โดยที่ไอซีเจ มิได้ประเมินความรุนแรงในภาคใต้ หรือปัญหาที่ทำทนายเจ้าหน้าที่ด้านความมั่นคงของประเทศไทยต่อไป อย่างไรก็ตาม ไอซีเจ เชื่อว่า สำหรับผู้ที่ต้องสงสัยว่าเป็นผู้วางระเบิด ยิง ฆ่า ตัดคอ หรือก่ออาชญากรรมร้ายแรงต่างๆ นั้น สมควรต้องถูกฟ้องร้องดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมสำหรับการกระทำเหล่านั้น แทนที่จะถูกนำตัวไปควบคุมชั่วคราวตามค่ายฝึกอบบรมต่างๆ ภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ ที่รัฐมีพันธกรณีต้องดำเนินการสอบสวนอย่างทันที่ อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นกลางและเป็นอิสระ ต่อกรณีละเมิดสิทธิมนุษยชน และต้องนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม¹

“ค่ายฝึกอบบรมอาชีพ”

นับตั้งแต่ที่กองทัพได้ประกาศ “แผนยุทธการพิทักษ์แดนใต้” เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2550 ได้มีการจับกุมผู้คนจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นชายหนุ่มในพื้นที่ที่เกิดเหตุความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้² มีการจับกุมและคุมขังโดยใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ.2457 โดยไม่ต้องอาศัยหมายจับของศาล และอนุญาตให้คุมขังบุคคลได้ถึงเจ็ดวัน และภายหลังจากครบกำหนดเจ็ดวันแล้ว ยังสามารถถูกควบคุมตัวต่อไปอีก 30 วัน ตามพระราชกำหนดบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (“พรก.ฉุกเฉิน”) หลังจากครบช่วงเวลา 37 วันดังกล่าว แทนที่จะมีการปล่อยตัว หรือมีการตั้งข้อหาสำหรับผู้ที่ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย บุคคลดังกล่าวกลับถูกควบคุมตัวต่อไปอีกในค่ายทหารสามแห่งนอกพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ข้อมูล ณ วันที่ 8 ตุลาคม 2550 มีผู้ถูกควบคุมตัวจำนวน 300 กว่าราย โดยถูกควบคุมไว้ในค่ายทหารสามแห่งคือ ค่ายวิภาวดีรังสิต จังหวัดสุราษฎร์ธานี ค่ายรัตนรังสรรค์ จังหวัดระนอง และค่ายเขตอุดมศักดิ์ (ค่ายท่าชะงะ) จังหวัดชุมพร จากคำอธิบายโดยภาครัฐ ผู้ถูกควบคุมตัวในค่ายทั้งสามแห่งนี้สมัครใจเข้าร่วม “โครงการฝึกอบบรมอาชีพ” (“ค่ายฝึกอบบรม”) เป็นระยะเวลาสี่เดือน มีชายจำนวนประมาณ 200 อยู่ในค่ายฝึกอบบรมเหล่านี้ มาตั้งแต่ปลายเดือนกรกฎาคม 2550 หากนับรวมระยะเวลาที่พวกเขาเริ่มถูกควบคุมตัวตาม พรก.ฉุกเฉินแล้ว พวกเขาถูกทหารควบคุมตัวไว้เป็นเวลานานกว่าสามเดือนแล้ว ส่วนรายชื่อที่เหลือได้เข้าค่ายฝึกฯ ตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2550 เป็นต้นมา

เจ้าหน้าที่รัฐอ้างว่า ค่ายฝึกอบบรม มีจุดประสงค์ที่จะให้โอกาสทางการงานแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบบรม เพื่อให้ชุมชนปลอดภัย โดยการนำตัวผู้สงสัยว่าเป็นแนวร่วมผู้ก่อความไม่สงบออกจากพื้นที่ และเป็นการเปิดโอกาสให้ทหารได้สังเกตดูผู้ต้องสงสัยว่าเป็นแนวร่วมเพื่อจะได้ติดตามสอดส่องพวกเขาต่อไป หลังจากการปล่อยตัวกลับไปแล้ว ในทางปฏิบัติแล้วดูเหมือนว่า ค่ายฝึกอบบรมนี้ ได้ถูกใช้ในรูปแบบหนึ่งของการควบคุมตัวเชิงป้องกันอย่างต่อเนื่อง อันเป็นการหลีกเลี่ยงข้อจำกัดด้านระยะเวลาการคุมขังตามพรก.ฉุกเฉินฯ เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2550 ผู้ถูกควบคุมจำนวนหนึ่งจากทั้งสามค่ายฝึกอบบรม ได้ยื่นจดหมายต่อผู้บังคับบัญชาค่ายเพื่อขอให้ปล่อยตัวพวกเขา แต่ปรากฏว่า คำขอดังกล่าวถูกปฏิเสธ

การคุมขังโดยปราศจากอำนาจ

“ค่ายฝึกอบรบอาชีวะ” มีความละม้ายคล้ายคลึงมาก (ถ้าจะไม่กล่าวว่ามันคือ การต้อยอด) กับ “โครงการพัฒนาศักยภาพพลเมือง” หรือ “โรงเรียนสร้างสันติสุข” ที่ถูกนำมาใช้ในภาคใต้ตั้งแต่ปี 2549 ในข้อสังเกตด้านกฎหมายที่ **ไอซีเจ** ได้ยื่นต่อรัฐบาลไทยเมื่อเดือนกรกฎาคม 2550 **ไอซีเจ** สรุปว่า โครงการเหล่านี้เสมือนกับการคุมขังตามอำเภอใจ และขัดกับกฎหมายระหว่างประเทศ³ ในทำนองเดียวกันไอซีเจเห็นว่า “ค่ายฝึกอบรบอาชีวะ” ไม่สอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับ ข้อ 9 ย่อหน้า 1 ของ **กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง** หรือ ICCPR ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1996

ข้อที่ 9 (1) บัญญัติว่า

“ บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพและความปลอดภัยของร่างกาย บุคคลจะถูกจับกุมหรือควบคุมโดยอำเภอใจมิได้ บุคคลจะถูกลิดรอนเสรีภาพของตนมิได้ ยกเว้นโดยเหตุผลและโดยเป็นไปตามกระบวนการที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย ”

ด้วยเหตุนี้จึงมีการสันนิษฐานตามกฎหมายไว้ก่อนว่า บุคคลพึงได้รับสิทธิในเสรีภาพ และประเด็นนี้เป็นรากฐานสำคัญที่สุดของสิทธิมนุษยชนทั้งหมด ที่จะต้องได้รับการเคารพและคุ้มครองอย่างจริงจัง กล่าวคือ จะต้องไม่สันนิษฐานว่าผู้ถูกคุมขังมีความผิดฐานเป็นผู้ก่อความไม่สงบ เพื่อเป็นข้ออ้างในการควบคุมตัวไว้ตามค่ายฝึกอบรบต่อไป อย่างที่มักมีการชี้แนะหรืออ้างเป็นนัยอยู่เสมอ ทุกๆ คนมีสิทธิที่ได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะได้มีการพิสูจน์ในชั้นศาลว่ามีการกระทำความผิดตามกฎหมายจริง⁴ นี่คือหลักความเชื่อพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน และศาลพลเรือน มิใช่ศาลทหาร ที่จะทำหน้าที่ตัดสินความผิด หรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องสงสัยว่าจะเป็นแนวร่วมของผู้ก่อความไม่สงบ

ข้อที่ 9 (1) ของ กติกาฯ ดังกล่าว อนุญาตให้มีการจำกัดสิทธิเสรีภาพได้เพียงสองกรณีเท่านั้น กล่าวคือ

ประการแรก การปฏิเสธสิทธิเสรีภาพของบุคคล จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของมูลเหตุและกระบวนการที่กฎหมายบัญญัติ ดังนั้น กฎหมายจะต้องระบุให้ชัดเจนถึงมูลเหตุของการคุมขัง โดยปกติเจ้าหน้าที่ควรจับกุมและคุมขังบุคคล เพราะพวกเขาต้องสงสัยว่าได้กระทำความผิดตามกฎหมายอาญา โดยพวกเขาควรได้รับการปฏิบัติเยี่ยงผู้ต้องสงสัยว่าก่อ

อาชญากรรมนับตั้งแต่เมื่อเขาถูกจับ ตามที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย บัญญัติไว้ โดยจะต้องมีการตั้งข้อหาและดำเนินคดีในศาลยุติธรรม หรือไม่ก็ต้องได้รับการ ปล่อยตัวไป หรืออีกทางหนึ่งหากบุคคลถูกคุมขังในเชิงป้องกันภายใต้พรก.ฉุกเฉินฯ เพื่อไม่ให้ก่ออาชญากรรม ในกรณีเช่นนี้ควรดำเนินการตามกระบวนการที่พรก.ฉุกเฉินฯ กำหนดไว้ พร้อมกับมีกลไกตรวจสอบและถ่วงดุลย์ตามกฎหมายและมาตรฐานสากล ทั้งประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือพรก.ฉุกเฉินฯ ต่างก็ไม่ได้ให้อำนาจทางการไทย ที่จะควบคุมตัวบุคคลไว้ในค่ายฝึกอบรม โดยที่เจ้าหน้าที่ไม่ยินยอม

ประการที่สอง ด้วยบทกฎหมายเองและการบังคับใช้กฎหมายต้องไม่เป็นไปตามอำเภอใจ⁵ “การกระทำตามอำเภอใจ” ไม่ได้หมายความว่า การกระทำที่ขัดต่อกฎหมายเท่านั้น แต่किनความหมายกว้างกว่านั้น โดยหมายรวมถึงองค์ประกอบที่ไม่เหมาะสม อยู่ดีธรรมและ ชาติความชัดเจน⁶ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ กล่าวไว้ว่า สิทธิที่จะไม่ถูกจับ คุมและคุมขังตามอำเภอใจ ไซ้ได้กับทุกกรณีของการกระทำที่ส่งผลให้ไร้ซึ่งเสรีภาพ รวมถึง การควบคุมตัวเพื่อ “จุดประสงค์ทางการศึกษา” ซึ่งหมายรวมถึงแนวคิดของ “การฝึก อบรมอาชีพ” “การบำบัดฟื้นฟู” “การสร้างสันติสุข” หรืออย่างอื่นในทำนองเดียวกันนี้

ไอซีเจ พิจารณาว่า การใช้ “ค่ายฝึกอบรมอาชีพ” นั้น แท้ที่จริงแล้ว เป็นรูปแบบหนึ่งของการ ควบคุมตัวตามอำเภอใจ ภายใต้ข้ออ้างของจุดประสงค์การฝึกอบรม การฟื้นฟูหรือการ ศึกษา การคุมขังในรูปแบบนี้ไม่มีเหตุผลตามกฎหมายไทยรองรับ ซึ่งหมายความว่าไม่มีแนว ปฏิบัติทางกฎหมายที่ใช่เป็นข้ออ้างในการคุมขัง ไม่มีการระบุระยะเวลาที่คุมตัวได้สูงสุด ไม่มีกฎหมายกำหนดให้มีการตรวจสอบโดยศาลยุติธรรมในการตัดสินใจเบื้องต้นที่จะควบคุม ตัว หรือควบคุมตัวต่อไป การควบคุมตัวบุคคลนอกเหนือขอบเขตอำนาจของกฎหมายเช่นนี้ เป็นสิ่งที่ไม่ยุติธรรมและไม่เหมาะสม การคุมตัวโดยปราศจากมูลฐานทางกฎหมาย หมายความว่ากระบวนการดังกล่าวขาดความชัดเจนไม่สามารถคาดคะเนได้จึงขัดต่อข้อ กำหนดของกฎหมายระหว่างประเทศ

การเข้าร่วม “โดยสมัครใจ” เป็นการคุมขังตามอำเภอใจหรือไม่?

มีการกล่าวเป็นนัยว่า การเข้าร่วมค่ายฝึกอบรมเป็นไปโดยสมัครใจ ดังนั้นจึงมีใช้รูปแบบ ของการคุมขัง **ไอซีเจ** ไม่เชื่อว่า ในทางปฏิบัติแล้วการเข้าร่วมค่ายฝึกอบรมดังกล่าวนี้ เป็นไปโดยสมัครใจ ประการแรก การเข้าร่วมจะเป็นไปโดยสมัครใจได้ก็ต่อเมื่อบุคคล เข้าร่วมโดยปราศจากการข่มขู่ใจ การข่มขู่ หรือโดยเกรงกลัวต่อผลเสียที่ตามมา หาก พวกเขาปฏิเสธไม่เข้าร่วม ประการที่สอง การเข้าร่วมจะเป็นไปโดยสมัครใจ ก็ต่อเมื่อบุคคล มีเสรีภาพอย่างแท้จริงที่จะออกจากค่ายฝึกอบรมได้ทุกเมื่อ ตามที่ต้องการ **ไอซีเจ** เข้าใจ ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นมิได้เป็นเช่นนั้น ในทางปฏิบัติ ดูเหมือนว่าค่ายฝึกอบรมเหล่านี้ถูกใช้เพื่อการ

บังคับคุมตัวบุคคลไว้ต่อไป โดยเป็นการตอยอดของการคุมตัวภายใต้พรก.ฉุกเฉินฯ และถูกใช้แทนที่การดำเนินการตามกฎหมายอาญา

หากบุคคลต้องผ่านการ “ฝึกอบรม” หรือ “ฟื้นฟู” ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง การกระทำนี้ต้องเป็นไปโดยสมัครใจ หากไม่ได้ถูกบังคับไว้หลังการพิจารณาคดีอย่างยุติธรรมในศาล⁸ ในฐานะส่วนหนึ่งของโทษที่ตนต้องชดใช้จากการที่ได้กระทำความผิดอาญาท่ามกลางสถานการณ์ความขัดแย้งเช่นที่ภาคใต้⁹ มักจะมีคำถามสำคัญเสมอว่า การเข้าร่วมค่ายฝึกอบรมที่กองทัพเป็นผู้ดำเนินการนั้น เป็นไปโดยความสมัครใจอย่างแท้จริงหรือไม่ เนื่องจากบุคคลมักเข้าร่วมหลังจากมีการข่มขู่ คุกคาม หรือไม่ก็เป็นการเพราะถูกขู่ตัวจากการควบคุมของตำรวจหรือทหารไปยังค่ายฝึกอบรมดังกล่าว ยิ่งไปกว่านั้น หากพิจารณาจากหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายของทหาร และการที่กองทัพไม่ได้รับการฝึกในกิจการด้านพลเรือน จำเป็นต้องมีการตั้งคำถามอย่างหนักแน่นว่า กองทัพเป็นสถาบันที่ดีที่สุดในการดำเนินงานค่ายฝึกอบรมดังกล่าวหรือไม่ หากค่ายฝึกอบรมที่ดำเนินการด้วยความสมัครใจเช่นว่านี้มีจริง

แม้ว่าบุคคลจะเข้าร่วมค่ายฝึกอบรมโดยสมัครใจในระยะแรก ก็ไม่จำเป็นเสมอไปว่าพวกเขาต้องสมัครใจอยู่ค่ายฝึกอบรมนั้น นานตราบเท่าที่ทางการต้องการจะควบคุมตัวพวกเขาไว้ สิทธิในเสรีภาพหมายถึงความถึงสิทธิที่ไม่ต้องถูกควบคุมตัวไว้โดยมิชอบด้วยกฎหมาย โดยสิ้นความต้องการของบุคคล ดังนั้นคำถามที่สำคัญคือ ทุกคนมีอิสระที่จะออกจากค่ายฝึกอบรมเมื่อพวกเขาต้องการจะออกไปหรือไม่? หากคำตอบที่ตรงไปตรงมาคือ ไม่ แล้ว ก็กล่าวได้ว่า ทั้งในแง่เจตนาและในแง่ความมุ่งหมาย บุคคลดังกล่าวกำลังถูกคุมขัง อยู่อย่างแน่นอน

ไอซีเจ เข้าใจว่าผู้ถูกควบคุมตัวบางคนได้รับอนุญาตให้ออกจากค่ายฝึกอบรมเพื่อไปประกอบศาสนกิจ หรือได้รับอนุญาตให้กลับบ้านได้เป็นครั้งคราว สิ่งนี้นับเป็นเหตุผลด้านมนุษยธรรมที่ดี แต่ก็ไม่ได้ทำให้การคุมขังนั้นกลายเป็นสิ่งที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือโดยสมัครใจ ตรงกันข้าม การที่ต้องขออนุญาต แสดงให้เห็นว่ามีการควบคุมเสรีภาพเด็ดขาด และบุคคลไม่ได้เข้าร่วมค่ายฝึกอบรมโดยสมัครใจ ในบางครั้ง แม้กระทั่งผู้ต้องขังที่กำลังรับโทษจำคุก ก็ยังสามารถได้รับอนุญาตให้กลับบ้านได้ ด้วยเหตุผลทางมนุษยธรรมเช่นกัน แต่การอนุญาตให้มี “เสรีภาพ” ชั่วคราว นี้ ก็ได้ทำให้สถานภาพของ “นักโทษ” ในฐานะผู้ต้องขังเปลี่ยนไป

หลักประกันเพื่อป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบ

การใช้ “ค่ายฝึกอบรมอาชีพ” แทนการควบคุมตัวตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย เป็นการปฏิเสธไม่ให้ผู้ต้องขังได้รับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามหลักประกันในกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนและมาตรฐานระหว่างประเทศ รวมถึงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย มาตรการคุมครองเฉพาะที่หายไป ซึ่งโดยปกติแล้วจะเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการในการคุมขัง ย่อมเป็นการเพิ่มความเสี่ยงที่จะถูกทรมาน และได้รับการปฏิบัติไม่ดี ในค่ายฝึกอบรมดังกล่าวคือ

- มูลเหตุและกระบวนการของการควบคุมตัว และระยะเวลาของการควบคุมตัว ไม่มีการบัญญัติไว้ในกฎหมาย
- การที่ไม่สามารถนำตัวผู้ต้องขังไปปรากฏตัวต่อหน้าศาลในช่วงเวลาใดก็ตามระหว่างกระบวนการคุมขัง เพื่อตัดสินว่าการคุมขังนั้นชอบด้วยกฎหมายหรือไม่⁹
- การกักตัวผู้ต้องขังไว้ที่ค่ายทหารที่ไม่ได้อยู่ภายใต้อำนาจนิติกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ปกติหรือกระบวนการที่มีกฎเกณฑ์เช่นที่ใช้ในเรือนจำ สถานีตำรวจ หรือสถานที่จองจำอื่นๆ¹⁰
- การปราศจากพันธกรณีที่จะแจ้งผู้ต้องขังเกี่ยวกับสิทธิที่ได้รับความช่วยเหลือด้านกฎหมาย¹¹
- การปราศจากกฎเกณฑ์ระบุชัดเจนในการอนุญาตให้ครอบครัวเข้าเยี่ยม (แม้ไอซีเจ เข้าใจว่า ในทางปฏิบัติแล้ว มีการอนุญาตดังกล่าว)
- การไม่มีการตรวจร่างกายอย่างสม่ำเสมอในช่วงเวลาที่ถูกควบคุมตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตอนเริ่มต้นและตอนเสร็จสิ้นกระบวนการควบคุมตัว¹²

กล่าวโดยสรุป กลไกตรวจสอบและถ่วงดุลย์ตามปกติที่จำเป็นต่อการคุ้มครองผู้ต้องขังไม่ให้เสี่ยงต่อการปฏิบัติไม่ดีนั้นหายไปเมื่อถูกนำตัวมาควบคุมตัวใน “ค่ายฝึกอบรมอาชีพ”

การขอให้ศาลมีคำสั่งให้นำตัวผู้ถูกคุมขังมาศาล

ข้อที่ 9 (4) ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง บัญญัติไว้ว่าบุคคลใดที่ถูกคุมขังมีสิทธิที่จะนำความขึ้นสู่ศาลเพื่อให้ศาลตัดสินโดยไม่มีหรือถึงความชอบด้วยกฎหมายของการคุมขัง หลักการเช่นนี้เป็นที่รู้จักกันว่า สิทธิในการขอให้ศาลสั่งให้นำตัวผู้ถูกคุมขังมาปรากฏตัวต่อหน้าศาล (*Habeas Corpus*)¹³ สิทธินี้ใช้ได้กับทุกๆ คนที่ถูกจับหรือกักขังด้วยเหตุใดก็ตาม และสิทธินี้ไม่สามารถละเว้น หรือลิดรอนได้ แม้ในภาวะฉุกเฉิน

การที่ศาลต้องพิจารณาโดยเร่งด่วน ทั้งนี้ ย่อมเป็นการสร้างหลักประกันว่า การควบคุมตัวนั้นจะต้องดำเนินการโดยชอบด้วยกฎหมายและมีความจำเป็น และเป็นการให้การคุ้มครองที่สำคัญเพื่อป้องกันการทรมานหรือการปฏิบัติไม่ดีในลักษณะต่างๆ และการบังคับให้คนสูญหาย กระบวนการนี้เปิดโอกาสให้ศาลได้เห็นตัวผู้ต้องขังด้วยตา ได้เห็นร่องรอยว่ามีการปฏิบัติไม่ดีหรือไม่ หรือได้รับฟังคำกล่าวอ้างในส่วนของผู้ต้องขัง มีเพียงกรณีที่จำเป็นที่ไม่อาจเข้าถึงศาลได้เท่านั้น เช่นในยามที่กระบวนการยุติธรรมล่มสลายเพราะสถานการณ์ฉุกเฉิน จึงจะหาเหตุผลมาอธิบายความล่าช้าของการนำตัวผู้ต้องขังไปปรากฏตัวต่อหน้าผู้พิพากษาได้ ซึ่งมีสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในภาคใต้ประเทศไทย ที่ศาลยังคงดำเนินงานได้ตามปกติ ในกรณีใดก็ตาม การทำให้สิทธิสำคัญดังกล่าวนี้ต้องล่าช้าไปเกินกว่า 48 ชั่วโมง เป็นเรื่องที่น่าคำอธิบายที่สมเหตุสมผลได้ยาก¹⁴

ผู้ต้องขังใน “ค่ายฝึกอบรมอาชีพ” ต้องได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิสำคัญดังกล่าว ซึ่งรัฐธรรมนูญไทยก็รับรองไว้¹⁵ จึงเป็นไปได้ที่การใช้สิทธิตามหลัก *Habeas Corpus* สามารถดำเนินการโดยปราศจากขีดจำกัดหรือข้อจำกัด¹⁶ นอกจากนี้ การยึดเยื่อหรือความล่าช้าของกระบวนการใดส่วน ยังต้องถูกพิจารณาว่า ไม่มีความสอดคล้องกับข้อที่ 9 ของ กติการะหว่างประเทศ¹⁷ ที่กล่าวว่า เพื่อให้การเยียวยาที่มีประสิทธิภาพ จะต้องมีการนำตัวผู้ต้องขังไปปรากฏตัวต่อหน้าศาลโดยพลัน ให้เขาเลือกทนายความเป็นตัวแทนในชั้นศาลได้ ให้เขาได้ปรึกษาทนายเป็นการส่วนตัว และมีทนายผู้นั้นเป็นตัวแทนของเขาในศาล¹⁸ ในกรณีที่มีการปฏิเสธ หรือจำกัดไม่ให้ทนายความ ฝ่ายที่สามที่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยชอบธรรมสามารถดำเนินการทางกฎหมายเพื่อประโยชน์ หรือในนามของผู้ต้องขังนั้นได้

ภาวะฉุกเฉิน

มีการประกาศภาวะฉุกเฉินในภาคใต้ของประเทศไทยตั้งแต่วันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2548 โดยมีการต่ออายุประกาศดังกล่าวทุกๆ สามเดือน อย่างไรก็ตาม แม้กระทั่งภายใต้ภาวะฉุกเฉินรัฐบาลก็ไม่สามารถกักขังผู้คนได้ตามอำเภอใจ หรือไม่สามารถปฏิเสธสิทธิตามกฎหมายในระหว่างถูกควบคุมตัวของผู้ต้องขังรวมถึงสิทธิตามหลัก *Habeas Corpus*¹⁹ กฎหมายจะต้องระบุชัดเจนถึงมูลเหตุที่อนุญาตได้สำหรับการควบคุมตัว และให้หลักประกันทางกฎหมายเพื่อไม่ให้มีการละเมิด **ไอซีเจ** ได้แสดงความกังวลเสมอมาเกี่ยวกับอำนาจฉุกเฉินครอบ

จักรวาลที่ปรากฏอยู่ในพรก.ถูกเงินที่ใช้กับภาคใต้ของไทย อย่างไรก็ตาม แม้จะมีถ้อยคำที่คลุมเคลือใน พรก.ถูกเงิน แต่ก็ยังให้มีการคุมขังตัวโดยไม่มีการแจ้งข้อหาได้อย่างมากที่สุดไม่เกิน 30 วันเท่านั้น แต่ผู้ถูกคุมขังใน “ค่ายฝึกอบรม อาชีพ” ถูกคุมตัวนอกกฎหมายมาแล้วนานกว่าสองเดือน และเป็นที่เข้าใจกันว่าพวกเขาจะถูกควบคุมตัวไว้ได้ถึงสี่เดือนโดยปราศจากกลไกตรวจสอบและถ่วงดุลย์ในประเด็นความชอบด้วยกฎหมาย หรือเงื่อนไขของการควบคุมตัว ตามที่กฎหมายระหว่างประเทศกำหนดไว้ แม้กระทั่งในสถานการณ์ฉุกเฉิน

ข้อสรุป

- ผู้ที่กระทำความผิดอาญาร้ายแรงในภาคใต้ควรถูกตั้งข้อหาและนำตัวเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมภายหลังจากมีการไต่สวนที่ยุติธรรมและเปิดเผยต่อสาธารณชนแล้ว พวกเขาไม่ควรถูกคุมขังชั่วคราวโดยวิธีนอกกฎหมายใน “ค่ายฝึกอบรมอาชีพ”
- “ค่ายฝึกอบรมอาชีพ” หรือโครงการทำนองเดียวกัน เทียบเท่ากับการควบคุมตัวตามอำเภอใจ และไม่ชอบด้วยกฎหมาย และไม่สอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่ตาม ข้อที่ 9 (1) ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง
- การเข้าร่วม “ค่ายฝึกอบรมอาชีพ” ไม่อาจพิจารณาได้ว่าเป็นเรื่องของความสมัครใจ เว้นแต่ว่าบุคคลนั้นมีเสรีภาพอย่างแท้จริงในการปฏิเสธไม่เข้าร่วม หรือ ขอลออกจากโครงการ โดยปราศจากการข่มขู่ใจ ข่มขู่ หรือความหวาดกลัวผลร้ายอื่นที่อาจตามมา
- การใช้วิธีการควบคุมตัวตามอำเภอใจ เป็นสิ่งที่ไม่สมเหตุผล และเป็นการบั่นทอนหลักนิติธรรม การกระทำดังกล่าวเป็นการนำผู้ต้องขังออกนอกระบบกฎหมายปกติ และสร้างเงื่อนไขให้มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรง เช่น การทำให้บุคคลไร้ซึ่งเสรีภาพโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย การทรมาน การปฏิบัติที่ทารุณ ไร้มนุษยธรรม และย้าย และการบังคับให้บุคคลสูญหาย
- ทุกคนที่ถูกควบคุมตัวใน “ค่ายฝึกอบรมอาชีพ” ต้องได้รับข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิที่พวกเขาพึงมีในเรื่องการช่วยเหลือทางกฎหมาย และได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิใน *Habeas Corpus* โดยการนำความขึ้นสู่ชั้นศาลเพื่อให้ศาลตัดสินโดยไม่ชักช้า เกี่ยวกับความชอบด้วยกฎหมายของการควบคุมตัว

ข้อเสนอแนะ

- 1 รัฐบาลควรให้ทรัพยากรอย่างเต็มที่และเน้นความสำคัญของการดำเนินคดีทางอาญาที่สำเร็จและเป็นธรรมต่อผู้ก่อความรุนแรงทั้งหมดในภาคใต้
- 2 รัฐบาลควรหยุดวิธีปฏิบัติที่มีการควบคุมตัวบุคคลตามอำเภอใจไว้ใน “ค่ายฝึกอบรมอาชีวะ” หรือโครงการอื่นๆทำนองเดียวกันนี้
- 3 บุคคลทุกคนที่ถูกควบคุมตัวไว้ใน “ค่ายฝึกอบรมอาชีวะ” ในภาคใต้ควรได้รับการปล่อยตัวทันที ในกรณีที่มีหลักฐานแท้จริงด้านความผิดทางอาญา ผู้ต้องสงสัยควรถูกตั้งข้อหาภายใต้กฎหมายอาญาปกติ และถูกนำไปปรากฏตัวต่อหน้าผู้พิพากษาให้ตัดสินความชอบด้วยกฎหมายของการควบคุมตัว
- 4 **ไอซีเจ** สนับสนุนข้อเสนอแนะของคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติว่า “ต้องมีการเคารพกฎหมายอย่างเคร่งครัดในระหว่างที่ผู้ต้องสงสัยถูกควบคุมตัว” ผู้ถูกควบคุมตัวทุกคน ไม่ว่าจะด้วยสาเหตุใดก็ตาม จะต้องมีสิทธิได้รับหลักประกันว่าจะไม่มีการละเมิด เช่น สิทธิที่จะได้รับการบอกกล่าวถึงสาเหตุการควบคุมตัว สิทธิที่จะถูกนำตัวไปปรากฏต่อหน้าผู้พิพากษาทันทีที่ถูกจับ และสิทธิในการที่จะมีการทบทวนการคุมขังเป็นระยะๆ สิทธิในการเข้าถึงทนายความภายใน 24 ชั่วโมงภายหลังการจับกุม สิทธิการติดต่อญาติ ตามกฎหมายไทยและมาตรฐานระหว่างประเทศ
- 5 รัฐบาลควรทบทวนอย่างรอบคอบถึงกรอบนโยบายการควบคุมตัวในภาคใต้ และให้หลักประกันว่าครรลองยุติธรรมดำเนินไปตามกฎหมายไทย กฎหมายระหว่างประเทศ และมาตรฐานสากลอย่างเคร่งครัด **ไอซีเจ** สนับสนุนข้อเสนอแนะของคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติว่า สิ่งนี้เป็นเรื่อง “สำคัญสูงสุดในการสร้างความมั่นใจและความไว้วางใจในระบบของยุติธรรม สำหรับประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้”

¹ เช่น มาตรา 2 ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ *General Comment No.31 (Nature of the General Legal Obligation Imposed on States Parties to the Covenant), paras.8 and 15.* (ข้อสังเกตทั่วไปที่ 31 พื้นฐานของพันธกรณีทางกฎหมายทั่วไปของรัฐที่เป็นภาคีในข้อตกลง ข้อหน้า 8 และ 15); *The UN Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of Gross Violations of International Human Rights Law and Serious Violations of Human Rights Law* (หลักการและแนวทางพื้นฐานของสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิต่อการเยียวยาและชดเชยให้เหยื่อของการละเมิดกฎหมายสิทธิมนุษยชนสากลและการละเมิดอย่างรุนแรงของกฎหมายมนุษยธรรมสากล) ซึ่งได้รับการรับรองและประกาศโดยมติสมัชชาสหประชาชาติที่ 60/147 เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม ค.ศ.2005; และหลักการ (ฉบับแก้ไขปรับปรุง) ของการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนผ่านการกระทำเพื่อต่อสู้การก่อเหตุแล้วไม่ต้องรับผลของการกระทำเลขที่ E/CN.4/2005/102/Add.1, หลักการที่ 19

² [Http://www.southpeace.go.th](http://www.southpeace.go.th)

³ รายงานด้านกฎหมายของไอซีกเรื่องการใช้พรก.ฉุกเฉินของไทย กรกฎาคม 2550 หน้า 14-19

⁴ มาตราที่ 14 (2) ICCPR

⁵ การคุมขังโดยพลการ เป็นสิ่งต้องห้ามตามกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ และมีกฤษฎีจัดว่าเป็น *juscogens rule* หรือกฎที่เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มบรรทัดฐานสากล ที่ไม่ได้รับการละเว้นในการปฏิบัติในทุกกรณี ยกตัวอย่างเช่น ในเอกสาร *Restatement (Third) of the Foreign Relations Law of the United States.*

⁶ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ กรณีของ *van Alphen v The Netherlands* (305/88) 23/7/90 ข้อหน้า 5.8

⁷ ดู คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ ความเห็นทั่วไปข้อ 8 ข้อหน้า 1

⁸ มาตราที่ 10 (3) ICCPR

⁹ มาตรา 9 (3) ICCPR ดูคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ ข้อสังเกตสรุปเกี่ยวกับประเทศไทย CCPR/CO/84/THA (13), 28 July 2005 (ฉบับย่อหน้า) “การคุมขังใดก็ตามที่ไม่มีการคุ้มครองจากภายนอก เกินกว่า 48 ชั่วโมงควรเป็นสิ่งต้องห้าม”

¹⁰ ดู ยกตัวอย่างเช่น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ ข้อคิดเห็นทั่วไปที่ 20 เกี่ยวกับการห้ามให้มีการทรมานหรือปฏิบัติอย่างโหดร้ายหรือการลงโทษอย่างโหดร้าย ข้อหน้า 11

¹¹ มาตราที่ 14 (3) ICCPR

¹² หลักการที่ 24 ของ *The UN Body of Principles.*

¹³ Habeas Corpus เป็นภาษาละติน หมายความว่า “การแสดงตัว” ในทางกฎหมาย หมายถึงการนำบุคคลไปปรากฏตัวต่อหน้าศาลหรือผู้พิพากษา เพื่อให้ตัดสินว่าบุคคลดังกล่าวถูกคุมขังชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ และให้มีการปล่อยตัวบุคคลหากเขาถูกคุมขังโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

¹⁴ ข้อเสนอแนะปิดท้ายของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติเรื่องประเทศไทย CCPR/CO/84/THA(13), 28 July 2005 (Advanced Unedited Version)

¹⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2550 มาตรา 32

¹⁶ ข้อเสนอแนะปิดท้ายของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ญี่ปุ่น CCPR/C/79/Add.102, 19 November 1998, ข้อหน้าที่ 24

¹⁷ ข้อเสนอแนะปิดท้ายของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน สาธารณรัฐโดมินิกัน CCPR/CO/71/DOM, 26 March 2001

¹⁸ ดูตัวอย่างที่เช่น มาตรา 14 (3)(b) และ (c) ของ ICCPR และหลักการที่ 17 และ 18 ของ *The UN Body of Principles for the Protection of all Persons under Any Form of Detention or Imprisonment* (ข้อตกลงว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนที่ถูกคุมขังหรืออาจจำคุกในรูปแบบ) ซึ่งรับรองโดยมติสมัชชาสหประชาชาติที่ 43/173 เมื่อวันที่ 9 December 1988 และดู คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติกรณีของ *Berry v Jamaica* (330/88), 7/14/94, para.11.1 ที่เชื่อมโยงการเข้าถึงนายความกับการใช้สิทธิตามมาตรา 9 (4)

¹⁹ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติและองค์กรด้านสิทธิมนุษยชนอื่นกล่าวเสมอว่า ฮาบีเอส คอร์ปัสจะต้องมีไว้กระทั่วในยามภาวะฉุกเฉินที่เป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศ ดู เช่น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ *General Comment No. 29, paras. 14 and 16.*

President

Mrs. Mary ROBINSON, Ireland

Vice-Presidents

Justice John DOWD, Australia
Dr. Pedro NIKKEN, Venezuela

Executive Committee

Dr. Rajeev DHAVAN, India
Prof. Vojin DIMITRIJEVIC, Serbia
Justice Unity DOW, Botswana
Dr. Gustavo GALLÓN GIRALDO, Colombia
Mr. Stellan GÄRDE, Switzerland

Prof. Robert GOLDMAN, United States of America
Ms. Karinna MOSKALENKO, Russia
Justice Michèle RIVET, Canada
Mr. Raji SOURANI, Palestine

Other Commission Members

Mr. Muhannad AL-HASANI, Syria
Mr. Ghanim ALNAJJAR, Kuwait
Mr. Raja AZIZ ADDRUSE, Malaysia
Prof. Abdullahi AN-NA'IM, Sudan
Justice Solomy BALUNGI BOSSA, Uganda
Mr. Abdelaziz BENZAKOUR, Morocco
Justice Ian BINNIE, Canada
Prof. Alexander BRÖSTL, Slovakia
Justice Arthur CHASKALSON, South Africa
Prof. Santiago CORCUERA, Mexico
Prof. Louise DOSWALD-BECK, Switzerland
Justice Hisham EL-BASTAWISI, Egypt
Prof. Paula ESCARAMEIA, Portugal
Justice Elisabeth EVATT, Australia
Prof. Jochen A. FROWEIN, Germany
Mr. Roberto GARRETÓN, Chile
Prof. Jenny E. GOLDSCHMIDT, Netherlands
Prof. Michelo HANSUNGULE, Zambia
Justice Moses HUNGWE CHINHONGO, Zimbabwe
Ms. Asma JAHANGIR, Pakistan
Ms. Imrana JALAL, Fiji

Prof. David KRETZMER, Israel
Prof. Kazimierz Maria LANKOSZ, Poland
Mag. José Antonio MARTÍN PALLÍN, Spain
Judge Charles MKANDAWIRE, Malawi
Mr. Kathurima M'INOTI, Kenya
Justice Sanji MONAGENG, Botswana
Prof. Iulia MOTOC, Romania
Prof. Vitit MUNTARBHORN, Thailand
Prof. Manfred NOWAK, Austria
Dr. Jorge Eduardo PAN CRUZ, Uruguay
Prof. Andrei RICHTER, Russia
Sir Nigel RODLEY, United Kingdom
Mr. Claes SANDGREN, Sweden
Mr. Belisário DOS SANTOS JUNIOR, Brazil
Justice Philippe TEXIER, France
Prof. Daniel THÜRER, Switzerland
Prof. U. Oji UMOZURIKE, Nigeria
Justice Vilenas VADAPALAS, Lithuania
Prof. Yozo YOKOTA, Japan
Prof. Leila ZERROUGUI, Algeria
Justice E. Raúl ZAFFARONI, Argentina

Honorary Members

Prof. Georges ABI-SAAB, Egypt
Justice P.N. BHAGWATI, India
Dr. Boutros BOUTROS-GHALI, Egypt
Mr. William J. BUTLER, United States of America
Prof. Antonio CASSESE, Italy
Justice Marie-José CRESPIN, Senegal
Dato' Param CUMARASWAMY, Malaysia
Dr. Dalmo A. DE ABREU DALLARI, Brazil
Prof. Alfredo ETCHEBERRY, Chile
Mr. Desmond FERNANDO, Sri Lanka
Lord William GOODHART, United Kingdom
Justice Lennart GROLL, Sweden
Mr. Louis JOINET, France
Prof. P.J.G. KAPTEYN, Netherlands
Justice Michael D. KIRBY, AC, CMG, Australia

Prof. Kofi KUMADO, Ghana
Prof. Jean Flavien LALIVE, Switzerland
Justice Claire L'HEUREUX-DUBÉ, Canada
Dr. Rudolf MACHACEK, Austria
Prof. Daniel H. MARCHAND, France
Mr. J.R.W.S. MAWALLA, Tanzania
Mr. François-Xavier MBOUYOM, Cameroon
Mr. Fali S. NARIMAN, India
Sir Shridath S. RAMPHAL, Guyana
Mr. Bertrand RAMCHARAN, Guyana
Prof. Christian TOMUSCHAT, Germany
Mr. Michael A. TRIANTAFYLIDIS, Cyprus
Prof. Theo VAN BOVEN, Netherlands
Prof. Luzius WILDHABER, Switzerland
Dr. José ZALAUQUETT, Chile